

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

Psychologiczne badania kierowców jako forma działań na rzecz bezpieczeństwa i higieny pracy kierowców.

Materiał na posiedzenie Rady Ochrony Pracy przy Sejmie RP

w dniu 21 października 2008r.

Wstęp

Wzrastająca liczba wypadków drogowych skłoniła psychologów do zajęcia się prawidłowościami zachowań kierowców w ruchu drogowym. Zaczęto poszukiwać przyczyn błędnych zachowań oraz metod, które doprowadziłyby do zmniejszenia liczby wypadków drogowych. Ustalono, że przyczyn powstawania wypadków drogowych należy doszukiwać się w cechach człowieka warunkujących jego sprawność, funkcjonowanie i zachowanie się w złożonych warunkach ruchu drogowego. Psychologowie określili zestaw cech warunkujących właściwe zachowania i działania na drodze, metodykę ich pomiaru i kryteria oceny.

Pierwsze uregulowania prawne dotyczące sprawności kierowców w Polsce znalazły się w Regulaminie Ruchu Samochodowego w 1910r. W przepisach określono warunki fizyczne, psychomotoryczne i osobowościowe kandydata na kierowcę.

Ustawa z dnia 27 listopada 1961 roku o bezpieczeństwie i porządku na drogach publicznych (Dz. U. z 1961r. Nr 53, poz. 295) w art. 20 ust. 3 pkt 2a stwierdza: Prawo jazdy powinno być cofnięte, czasowo lub na stałe, jeżeli kierowca utracił warunki zdrowia fizycznego lub psychicznego, potrzebne do prowadzenia pojazdu.

Na potrzeby tychże zapisów w **1964r.** w Ośrodku Badań Transportu Samochodowego Instytut Transportu Samochodowego w Warszawie **powstaje pierwsza metodyka badań.** Opublikowano ją w Zeszytach Naukowych OBTS pt. „**Metodyka i technika badań psychofizjologicznej przydatności zawodowej kierowców pojazdów mechanicznych**”.¹

Uchwała Nr 155/72 Rady Ministrów z dnia 9 czerwca 1972r. w sprawie kierunków działania i środków zmierzających do poprawy bezpieczeństwa i porządku ruchu drogowego

---

¹ Pawlikowska H., Karczevska J (1964); Metodyka i technika badań psychofizjologicznej przydatności zawodowej kierowców pojazdów mechanicznych. Warszawa: ITS.

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

---

wprowadziła **obligatoryjny obowiązek badań psychologicznych kandydatów na kierowców zawodowych i osób zatrudnionych w zawodzie kierowcy**. Spowodowało to konieczność ujednoczenia metodyki i techniki opiniowania psychologicznej przydatności do pracy w zawodzie kierowcy. Resortowy Ośrodek Organizacji i Normowania Pracy w Ministerstwie Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska dn. 20.03.1973r. publikuje zasady metodyczne wstępnych, okresowych i powypadkowych badań psychologicznych kandydatów na kierowców i kierowców według ustaleń i opracowań Instytutu Transportu Samochodowego².

W opracowaniu tym znalazły się dane dotyczące:

- 1) szczegółowych zasad badania wstępnego i okresowego,
- 2) przebiegu i zakresu badań psychologicznych,
- 3) szczegółowych zasad badania powypadkowego.

Z opracowania tego wynika, że celem badań psychologicznych jest: **„niedopuszczenie do kierowania pojazdami samochodowymi osób, które pomimo posiadania odpowiedniego stanu zdrowia, stanowiłyby zagrożenie w ruchu drogowym. Bezpieczeństwo jazdy warunkowane jest bowiem w istotny sposób strukturą psychiczną kierowcy”**.

O tego czasu psychologiczne badania kierujących pojazdami stały się jednym z istotnych elementów systemu działań na rzecz bezpieczeństwa ruchu drogowego. Ze względu na fakt, iż w zdecydowanej większości kierowcy wykonują swoją pracę właśnie poprzez uczestnictwo w ruchu drogowym, można je traktować równocześnie jako działania na rzecz bezpieczeństwa i higieny pracy kierowcy.

---

² Ministerstwo Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska Resortowy Ośrodek Organizacji i Normowania Pracy „Zasady metodyczne wstępnych, okresowych i powypadkowych badań psychologicznych kandydatów na kierowców i kierowców. Warszawa 1973r.

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

---

1. Podstawa prawna psychologicznych badań kierowców

Podstawę prawną psychologicznych badań kierowców stanowią aktualnie:

- Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 roku – Prawo o ruchu drogowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2005r., Nr 108, poz. 908
- Ustawa z dnia 6 września 2001 roku o transporcie drogowym (tekst jednolity: Dz. U. z 2007r., Nr 125, poz. 874 z póź. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 1 kwietnia 2005 roku w sprawie badań psychologicznych kierowców i osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami oraz wykonujących pracę na stanowisku kierowcy (Dz. U. Nr 69, poz. 622 z póź. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 28 maja 1996 roku w sprawie rodzajów prac wymagających szczególnej sprawności psychofizycznej będące aktem wykonawczym do Kodeksu pracy.

W przypadku osób wykonujących pracę na stanowisku kierowcy (niezależnie od formalnego zatrudnienia na tym stanowisku) aktem podstawowym jest w/w ustawa o transporcie drogowym. W odniesieniu do osoby zatrudnionej (w rozumieniu Kodeksu pracy) wykonującej pracę wymienioną w wykazie prac wymagających szczególnej sprawności psychofizycznej, podstawą tą jest Kodeks pracy.

W szczególnych przypadkach określonych w ustawie podstawą tą są przepisy ustawy – Prawo o ruchu drogowym.

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

---

2. Cel psychologicznych badań kierowców.

Aktualnie obowiązujące przepisy ustaw stanowią, iż celem przeprowadzania badań psychologicznych jest:

- Stwierdzenia istnienia lub braku przeciwwskazań psychologicznych do wykonywania pracy na stanowisku kierowcy (art.39k, ust 1 Ustawy o transporcie drogowym)

lub

- Orzeczenie istnienia lub braku przeciwwskazań psychologicznych do kierowania pojazdem (art.. 124, ust 1 ustawy – Prawo o ruchu drogowym).

Niezależnie od różnic językowych (stwierdzenie – orzeczenie) i dalszej treści orzeczeń ich wspólnym celem jest **stwierdzenie istnienia lub braku przeciwwskazań psychologicznych**. Takie określenie celu oznacza w psychologii pracy **cel selekcyjny**, bardziej szczegółowo selekcję negatywną. Chodzi zatem o niedopuszczenie (na etapie badań kandydatów) lub wyeliminowanie z ruchu drogowego osób, których poziom sprawności i/lub cechy osobowości uzasadniają stwierdzenie, że nie będą – jako kierujący pojazdami - bezpiecznymi uczestnikami ruchu drogowego.

Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi przez Zakład Psychologii Transportu Drogowego Instytutu Transportu Samochodowego w Warszawie w 1997 i I połowie 1998 roku przeciętnie orzeczenia negatywne, tj. stwierdzające istnienie przeciwwskazań stanowiły 3 % ogółu wydanych orzeczeń³. Zależnie od celu badania odsetek ten był większy. I tak w grupie kierowców skierowanych na badania przez lekarza wynosił on 11,1% w 1997 i 12,3% w 1998 roku, w grupie sprawców wypadków drogowych odpowiednio 5,72% i 8,97%. Bardziej aktualnych analiz selektywności badań nie prowadzono.

Niezależnie od ustawowego (tj. wynikającego z przepisów prawa) celu badań spełniają one **cel edukacyjny** oraz diagnostyczny.

Efekt edukacyjny badania psychologicznego wynika z samego faktu udziału kierowcy w takim badaniu. W toku badań ankietowych kierowców stwierdzono, że badanie psychologiczne spełnia funkcję edukacyjną poprzez⁴:

---

³ Ewa Tokarczyk; Funkcja psychoedukacyjna badań psychologicznych kierowców. Praca statutowa Nr 6062/99/ZPK, ITS, Warszawa 1999

⁴ Tamże, s. 58 – 62.

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

-
- dostarczenie kierowcy wiedzy na temat tego, czego może oczekiwać od badania i zmianę tych oczekiwań,
  - zmianę nastawienia do badania,

a przede wszystkim

- **dostarczenie badanemu kierowcy konkretnej wiedzy na temat poziomu jego sprawności oraz indywidualnych mechanizmów funkcjonowania w ruchu drogowym.**

77, 8% kierowców, których o to zapytano stwierdziło, że w wyniku przeprowadzonego badania otrzymali nie tylko orzeczenie psychologiczne, ale określoną, konkretną wiedzę o sobie. Kierowcy ci wskazywali, iż zdobyta w toku badania wiedza:

- może wpływać ogólnie na wzrost bezpieczeństwa na drogach,
- wpływa na zwiększenie ostrożności w zachowaniu kierowcy poddanego badaniu,
- wywołuje konkretne zmiany w zachowaniu kierowcy,
- pozwala uniknąć kolizji czy wypadków drogowych.

Każde badanie psychologiczne kierowcy jest **badaniem** o charakterze **diagnostycznym**. Szczególny rodzaj diagnozy stanowią badania osób z grupy ryzyka skierowanych na badania na mocy ustawy – Prawo o ruchu drogowym, tj. osób zatrzymanych za kierowanie pojazdem w stanie nietrzeźwości, tych, kierowców, którzy przekroczyli limit punktów karnych oraz sprawców wypadków drogowych. Celem tych badań jest diagnoza, czy i na ile istnieje związek pomiędzy zachowaniem kierowcy (przyczynami wypadku drogowego) a stwierdzonym w wyniku badania poziomem jego sprawności lub/i cechami osobowości. Ustalenie takiego związku stanowi podstawę do diagnozy prognostycznej – przewidywania przyszłego funkcjonowania kierowcy w ruchu drogowym.

W badaniach naukowych analizie poddana została diagnostyczność badań psychologicznych sprawców wypadków drogowych. Eksperci dokonywali oceny, które ze stwierdzonych przez policję przyczyn wypadku drogowego wykazują związek ze stwierdzonymi w badaniu

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

-----
psychologicznym sprawcy zaburzeniami jego sprawności⁵. Procentowa ocena diagnostyczności została dokonana w następujący sposób; jeżeli w badaniach ustalono związek dla każdej przyczyny, traktowano to jako skuteczność 100%, gdy dla połowy – 50% itd. Przeprowadzona w ten sposób ocena wskazuje na bardzo wysoką diagnostyczność badań psychologicznych sprawców wypadków drogowych. W odniesieniu do 73,5% analizowanych przypadków stwierdzono diagnostyczność na poziomie 50%, w tym, w odniesieniu do 57,1% wyniki badań wykazywały związek z wszystkimi przyczynami wypadku (diagnostyczność 100%).

3. Kierowcy objęci obowiązkowymi badaniami psychologicznymi.

Art. 39k. ustawy o transporcie drogowym nakłada **obowiązek badań psychologicznych na kierowców wykonujących przewóz drogowy**. Art. 39m rozszerza ten obowiązek również na przedsiębiorcę lub inne **osoby osobiście wykonujące przewóz drogowy**. W rozumieniu ustawy przewóz drogowy obejmuje transport drogowy, niezarobkowy przewóz drogowy a także inny przewóz w rozumieniu przepisów Wspólnoty Europejskiej. Szczegółowo pojęcia i ich zakres oraz wyłączenia określają art. 4 , pkt 1,2,3,4,5 i 6 oraz art. 3, ust 1 cytowanej ustawy.

Do kierowania kierowców na badania psychologiczne, pokrywania kosztów badań oraz przechowywania orzeczeń psychologicznych przez cały okres zatrudnienia kierowcy obowiązany jest przedsiębiorca lub inny podmiot wykonujący przewóz drogowy (art.39 l, ust. 1, pkt 1, lit b, pkt 2, pkt 3, lit b). Badania psychologiczne kierowcy wykonane w wyżej wskazanym trybie są uznawane równocześnie za realizację obowiązku wynikającego z Kodeksu pracy (art. 39 l, ust. 3).

Kierowca wykonujący przewóz drogowy może zostać również skierowany na badania psychologiczne na mocy ustawy – Prawo o ruchu drogowym. Na mocy art. 124, ust 1 tej ustawy badaniu psychologicznemu (..) podlega kierujący pojazdem silnikowym, jeżeli:

- kierował pojazdem w stanie nietrzeźwości lub po użyciu środka działającego podobnie do alkoholu,

⁵ Zestawienie porównawcze stanowiące podstawę oceny diagnostyczności zawiera praca: J. Bąk; Wypadki drogowe a kształcenie młodych kierowców, Warszawa 2003.

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

- przekroczył liczbę 24 punktów otrzymanych za naruszanie zasad i przepisów ruchu drogowego,
- był sprawcą wypadku drogowego, w którym był zabity lub ranny.
- został skierowany na badania przez lekarza, jeżeli w wyniku badania lekarskiego stwierdzona została konieczność przeprowadzenia takiego badania. Dotyczy to wszelkiego rodzaju badań lekarskich: kontrolnych, okresowych, kandydatów na kierowców itd.
- ubiega się o pozwolenie do kierowania tramwajem.

Odrębna grupa kierowców, to jest wykonujących równocześnie zawód instruktora nauki jazdy lub czynności egzaminatora jest obligowana do poddania się badaniom wyłącznie na mocy ustawy – Prawo o ruchu drogowym. Badaniami psychologicznymi objęci są kandydaci na instruktorów nauki jazdy oraz egzaminatorów osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami. Na mocy tego samego przepisu obowiązek badań psychologicznych obejmuje ubiegające się o pozwolenie do kierowania tramwajem.

Z dokonanego wyżej przeglądu wynika, że znacząca grupa kierowców podlega obowiązkowym badaniom psychologicznym z mocy ustawy w związku z wykonywaną pracą. Kierowca może też zostać na takie badania skierowany przez uprawnioną do tego osobę (lekarza) lub organ.

4. Zakres badań i treść orzeczenia psychologicznego.

Niezależnie od podstawy prawnej oraz trybu zobowiązującego kierowcę do poddania się badaniom psychologicznym, wszystkie badania wykonywane są według tych samych zasad określonych w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 1 kwietnia 2005 roku w sprawie badań psychologicznych kierowców i osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami oraz wykonujących pracę na stanowisku kierowcy (Dz. U. Nr 69, poz. 622 z póź. zm.) stanowiącego akt wykonawczy do ustawy – Prawo o ruchu drogowym. Dotyczy to tym samym również badań kierowców wykonujących przewóz drogowy (art. 39 k, ust 2 ustawy o transporcie drogowym).

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

Badanie psychologiczne obejmuje w szczególności ocenę:

- 1) cech osobowości,
- 2) sprawności intelektualnej,
- 3) sprawności psychofizycznej.

Przepis nie reguluje w sposób bardziej szczegółowy procedury badań, metod i narzędzi badawczych, zasad orzecznictwa pozostawiając to uprawnionemu psychologowi. Pomocą psychologowi w przeprowadzaniu badań jest metodyka psychologicznych badań kierowców, w tym metodyki szczegółowe opracowane w ITS. Są to np. metodyka psychologicznych badań kierujących pojazdem w stanie nietrzeźwości, kierujących, którzy przekroczyli limit punktów karnych, metodyka badań instruktorów i egzaminatorów. Metodyki te zawierają propozycje zweryfikowanych narzędzi badawczych, zasad oceny i interpretacji wyników z uwzględnieniem specyfiki wymagań psychologicznych oraz kryteriów oceny stanu psychofizycznego osoby poddanej badaniu zależnie od przyczyny przeprowadzania badania.

Badanie funkcji psychologicznych i psychofizjologicznych obejmuje szereg kolejno przeprowadzonych prób, mających na celu ustalenie poziomu tych funkcji. Zakres badań obejmuje następujące funkcje:

1. Czas reakcji – badanie przeprowadza się za pomocą urządzenia do mierzenia czasów reakcji na specjalnie skonstruowanym aparacie dla kierowców. Osobie badanej eksponuje się bodźce świetlne i dźwiękowe. Ocenia się średni czas reakcji oraz zakres zmienności wyników. Przeprowadza się badanie czasów reakcji prostej oraz złożonej (z rozpoznaniem i wyborem).
2. Widzenie stereoskopowe (głębi) – badanie przeprowadza się za pomocą stereometru. Osoba badana za pomocą przycisków na pulpicy sterowniczym ustawia z odległości 3 m dwa pionowe pręty jak najdokładniej w jednej linii w stosunku do z trzeciego, nieruchomego. Badanie powtarza się dwukrotnie przy ustawieniu w różnych odległościach od badanego. Ocenia się maksymalne odchylenie prętów bocznych od pręta środkowego.
3. Sprawność umysłowa – badanie przeprowadza się najczęściej za pomocą „Testu B”. Obejmuje ono 3 próby:
  - próbę dokładności spostrzegania i porównywania,

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

- próbę wyobraźni planimetrycznej,
- próbę zdolności myślenia logicznego.

Ocenia się sumę poprawnie wykonanych zadań w każdej próbie. Badanie może być przeprowadzane testem równoległym.

4. Uwaga – badanie przeprowadza się za pomocą „Tablic Poppelreutera”. Badany wyszukuje wzrokiem rozrzucone na tablicy liczby, notując umieszczone przy nich
5. liczby kontrolne. Ocenia się liczbę poprawnie – do momentu popełnienia błędu - wyszukanych liczb w oznaczonym okresie czasu (3 minuty).
6. Ocena prędkości – badanie przeprowadza się za pomocą wirometru. Badany ocenia prędkość 2 wirujących tarcz, starając się uchwycić moment zrównania się ich prędkości. Jedna tarcza obraca się zawsze z prędkością stałą, druga zaś ze zmienną. Próby przeprowadza się przy trzech różnych prędkościach tarczy o stałych obrotach. Ocenia się odchylenie wyników od właściwego momentu zrównania się prędkości obu tarcz.
7. Widzenie w mroku – badanie przeprowadza się w ciemni za pomocą „Pierścienia Landolta”. Badany po 15 minutowym okresie adaptacji wzroku do ciemności ma za zadanie, przy stopniowo wzrastającym oświetleniu początkowo całkowicie ciemnego pomieszczenia, jak najszybciej określić położenie przerwy w pierścieniu. Ocenia się natężenie światła (w luxach), przy której badany prawidłowo określa położenie przerwy. Badanie można przeprowadzić przy pomocy innego odpowiedniego aparatu.
8. Wrażliwość na olśnienie – Zadaniem badanego jest, po 30-sekundowym okresie patrzenia w reflektor o natężeniu światła 700 lux, rozróżnienie kształtu figur geometrycznych, różniących się od czarnego tła o Q w skali Oswalda, a oświetlonych lampą o sile światła 0, 56 lux. Ocenia się czas od momentu olśnienia do momentu prawidłowej oceny pokazywanych figur. Funkcje tę można badać innym aparatem.

Badanie cech osobowości, winno obejmować:

1. Badanie skłonności neurotycznych – badanie to przeprowadza się za pomocą testu Eysencka lub innego testu równoległego.
2. Badanie cech temperamentu, w tym wrażliwości sensorycznej, emocjonalnej, wytrzymałości, aktywności – badanie przeprowadza się za pomocą „Kwestionariusza

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

Formalna Charakterystyka Zachowań – Kwestionariusz Kierowcy”, lub innego równoległego.

Zależnie od konkretnej sytuacji i przyczyny badania stosowane są testy specjalistyczne pozwalające np. na przesiewową diagnozę problemu alkoholowego czy uzależnienia od alkoholu, diagnozę tendencji do zachowań ryzykownych (agresywnych) w ruchu drogowym.

Wyniki wszystkich przeprowadzanych badań są **przeliczone na standaryzowane i normalizowane**. Daje to możliwość opisu wyników i orzekania, czy mieszczą się w granicach, powyżej czy poniżej wyników przeciętnych traktowanych jako norma. **Układ wszystkich** uzyskanych przez badanego kierowcę wyników badań psychologicznych **jest interpretowany w kontekście warunków wykonywanej przez niego pracy, wymagań stanowiska pracy czy też z perspektywy prognozy powrotności do zachowań sprzecznych z zasadami i przepisami ruchu drogowego**.

Po przeprowadzeniu badania psycholog wydaje orzeczenie psychologiczne stwierdzające istnienie lub brak przeciwwskazań psychologicznych do:

- kierowania pojazdem, jeżeli badanie zostało wykonane na mocy ustawy – Prawo o ruchu drogowym
- wykonywania pracy na stanowisku kierowcy, jeżeli podstawą prawną badania była ustawa o transporcie drogowym.

Zgodnie z aktualnie obowiązującymi przepisami – drukami orzeczeń stanowiącymi załącznik do rozporządzenia Ministra Zdrowia - orzeczenia psychologiczne nie powinny zawierać żadnych wskazań ani ograniczeń. Dokonując interpretacji logicznej i systemowej przepisu art. 124 ust.2 ustawy Prawo o ruchu drogowym psychologowie, na orzeczeniach wydanych na mocy tego przepisu dopisują informację, że jest to orzeczenie „do kierowania pojazdem uprzywilejowanym w ruchu” lub „do wykonywania zawodu instruktora / egzaminatora”. Samo powołanie podstawy prawnej badania nie zawiera bowiem tego typu jednoznacznej informacji.

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

---

5. Okres ważności orzeczenia psychologicznego.

Konsekwencją podwójnej podstawy prawnej przeprowadzania psychologicznych badań kierowców, jest nie tylko odmienna treść wydawanych orzeczeń, ale również różne okresy, na jakie są wydawane.

Art. 39k, ust. 2 ustawy o transporcie drogowym stanowi, że badania psychologiczne przeprowadzane w celu stwierdzenia istnienia lub braku przeciwwskazań psychologicznych do wykonywania kierowcy, którymi objęci są **kierowcy wykonujący przewóz drogowy** przeprowadzane są:

- 1) **do czasu ukończenia przez kierowcę 60 lat – co 5 lat**
- 2) **po ukończeniu przez kierowcę 60. roku życia - co 30 miesięcy.**

Art. 124, ust 2 ustawy – Prawo o ruchu drogowym stanowi, że instruktor, **egzaminator, kierowca pojazdu uprzywilejowanego oraz kierujący tramwajem**, otrzymujący orzeczenie psychologiczne do kierowania pojazdami, podlegają kontrolnym badaniom psychologicznym **co 5 lat do ukończenia 65. roku życia i następnie corocznie.**

Pozostali kierowcy, którzy podlegają badaniom na mocy ustawy – Prawo o ruchu drogowym otrzymują **orzeczenia bezterminowe**, jeżeli jest to orzeczenie tzw. pozytywne, tj. stwierdzające brak przeciwwskazań psychologicznych do kierowania pojazdem.

W przypadku wydania **orzeczenia negatywnego**, tj. stwierdzającego istnienie przeciwwskazań psychologicznych (niezależnie od dalszej treści orzeczenia) **ponowne badanie psychologiczne może być przeprowadzone po roku, od daty jego wydania.**

6. Konsekwencje orzeczenia psychologicznego o istnieniu przeciwwskazań psychologicznych.

Konsekwencją wydania przez psychologa orzeczenia negatywnego jest czasowa (wynikająca z okresu jego ważności) niemożność:

- wykonywania pracy na stanowisku kierowcy przez kierowcę wykonującego przewóz drogowy,

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

- wykonywania zawodu instruktora nauki jazdy
- pracy na stanowisku egzaminatora osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami
- kierowania pojazdem uprzywilejowanym w ruchu
- kierowania tramwajem
- kierowania pojazdami silnikowymi.

Jeżeli w orzeczeniu stwierdzono istnienie przeciwwskazań psychologicznych do kierowania pojazdami, uprawniony psycholog ma obowiązek niezwłocznego poinformowania o tym organu uprawnionego do wydawania prawa jazdy lub pozwolenia do kierowania tramwajem (§ 8, ust. 5 Rozporządzenia Ministra Zdrowia), który to organ, na mocy art. 140, ust. 1, pkt 1a ustawy – Prawo o ruchu drogowym) wydaje decyzję o cofnięciu uprawnienia do kierowania pojazdem silnikowym.

Jeżeli w orzeczeniu stwierdzono istnienie przeciwwskazań psychologicznych do wykonywania pracy na stanowisku kierowcy, uprawniony psycholog ma obowiązek niezwłocznego poinformowania o tym przewoźnika oraz wojewódzkiego inspektora transportu drogowego zgodnie z siedzibą przewoźnika (§ 8, ust 6 Rozporządzenia Ministra Zdrowia).

7. Podmioty uprawnione do przeprowadzania psychologicznych badań kierowców.

Badania psychologiczne kierowców, kandydatów na instruktorów i egzaminatorów są prowadzone w pracowni psychologicznej wpisanej do rejestru prowadzonego przez marszałka województwa zgodnie z siedzibą pracowni (§ 3, ust.2 i 3 Rozporządzenia Ministra Zdrowia). Pracownia psychologiczna powinna posiadać odpowiednie, przewidzianymi przepisami pomieszczenia oraz zestaw metod i narzędzi badawczych określonych metodyką (art. 124a, ust.2, pkt 2 ustawy – Prawo o ruchu drogowym, § 3, ust 1 Rozporządzenia Ministra Zdrowia). Badania przeprowadza i orzeczenie wydaje uprawniony psycholog (art. 124, ust 3 ustawy- Prawo o ruchu drogowym). Psychologiem uprawnionym jest osoba, która:

- 1/ posiada prawo wykonywania zawodu;

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

-
- 2/ ukończyła podyplomowe studia w zakresie psychologii transportu prowadzone przez szkołę wyższą posiadającą prawo wydawania dyplomów magisterskich na kierunku psychologia;
  - 3/ nie była skazana prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo przeciwko dokumentom lub przestępstwo popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowych;
  - 3/ została wpisana przez marszałka województwa do ewidencji psychologów uprawnionych do wykonywania badań psychologicznych.

Badania odwoławcze może przeprowadzać uprawniony psycholog, prowadzący badania w zakresie psychologii transportu przez okres co najmniej 5 lat. Wykaz podmiotów odwoławczych przekazuje pracownikom marszałek województwa (§ 9, ust. 2i § 11 Rozporządzenia Ministra Zdrowia).

Aktualnie nie dysponujemy jednym ogólnopolskim wykazem uprawnionych do badań pracowni i wykonujących w nich badania psychologów. Nie wszyscy marszałkowie województw publikują listy np. na stronach internetowych urzędu marszałkowskiego, bądź publikowane listy nie są pełne.

Poniżej zamieszczono liczbę pracowni psychologicznych i uprawnionych psychologów znajdujących się w dostępnych rejestrach.

Tabela 1. Liczbę pracowni psychologicznych i uprawnionych psychologów znajdujących się w rejestrach marszałków województwa.

Województwo	Liczba pracowni	Liczba psychologów
kujawsko - pomorskie	29	36
małopolskie	40	45
mazowiecki	70	230
podlaskie	15	25
świętokrzyskie	20	30
wielkopolskie	63	81
OGÓŁEM na terenie 6 województw	237	447

Dane na dzień 30 czerwca 2008 roku

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

Gdyby przyjąć, iż są to dane reprezentatywne, można szacować, iż w skali kraju badania psychologiczne kierujących pojazdami wykonuje ok. 1200 uprawnionych psychologów w ok. 635 pracowniach.

8. Udział psychologów transportu w innych działaniach na rzecz bezpieczeństwa i higieny pracy kierowców

Część pracowni psychologicznych uprawnionych do przeprowadzania badań kierowców działa bezpośrednio przy firmach zatrudniających kierowców. Przykładowo są to: Pracownia Psychologiczna P.H.- U. „WISTAD” w Lęborku i Kościerzynie, Pracownia Psychologiczna Gdańskiej Stoczni Remontowej, Pracownia Psychologiczna „TRANSBUD” w Bydgoszczy, czy wreszcie pracownie przy zakładach komunikacyjnych: Pracownia Psychologiczna Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego Sp. z o.o. w Tarnowie, Pracownia Psychologiczna przy Komunalnym Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej Sp. z o.o. w Białymstoku, Pracownia Psychologiczna PPKS w Gnieźnie. Psychologowie pracujący w działających w strukturze organizacyjnej przedsiębiorstwa pracowniach przeprowadzają psychologiczne badania kierowców zatrudnionych w firmie. Prowadząc systematycznie badania okresowe pracowników mają możliwość śledzenia zmian w zakresie ich sprawności, analizowania warunków sprzyjających i niesprzyjających wykonywaniu pracy na stanowisku kierowcy leżących tak po stronie samego kierującego, jak i po stronie pracodawcy (przewoźnika). Mając szerszą wiedzę i praktykę z zakresu psychologii pracy psychologowie transportu zatrudnieni w pracowniach ściśle współpracują z kierownictwem przedsiębiorstw w zakresie poprawy warunków BHP, w tym poprzez prowadzenie szkoleń zarówno dla kadry kierowniczej jak i samych kierowców.

W przypadku, gdy przedsiębiorstwo nie ma na swoim terenie własnej pracowni psychologicznej, praktykowane są (w różnej formie prawnej) umowy pomiędzy funkcjonującymi w sąsiedztwie pracowniami a przewoźnikiem. W ramach takiej umowy możliwe jest świadczenie stałych usług w postaci badań psychologicznych kierowców oraz współpraca w zakresie podejmowania działań na rzecz BHP kierowców zatrudnionych w firmie.

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

---

9. Kierunki zmian przepisów dotyczących psychologicznych badań kierujących pojazdami.

Aktualnie w toku konsultacji znajduje się rządowy Projekt ustawy o kierujących pojazdami z dnia 4 sierpnia 2008 roku. Projekt zawiera m.in. zasady wykonywania badań lekarskich i psychologicznych instruktorów, egzaminatorów i kierowców oraz kandydatów na kierowców, instruktorów i egzaminatorów.

Najważniejsze proponowane zmiany dotyczące badań psychologicznych mogące mieć związek z merytorycznym zakresem badań.

I. Nowe grupy kierowców objęte obowiązkowymi badaniami psychologicznymi.

Projekt przewiduje poszerzenie podmiotowego zakresu badań psychologicznych.

Nowymi osobami zobowiązanymi do uzyskania orzeczenia psychologicznego będą:

1. kandydaci na kierowców ubiegający się o uprawnienia do kierowania pojazdami kategorii: C1, C, C+D, C1+E, D1, D, D1 + E, D+E lub o pozwolenie na kierowanie tramwajem. Osoby te muszą się legitymować orzeczeniem psychologicznym przed przystąpieniem do szkolenia na prawo jazdy danej kategorii,
2. uczestnicy (już nie tylko sprawcy) wypadku drogowego, w którym jest zabity lub ranny.
3. osoby, które w 2 – letnim okresie próbnym popełniły dwa wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji,
4. osoby, którym cofnięte zostało prawo jazdy i które ubiegają się o jego ponowne wydanie. Dotyczy to osób, którym prawo jazdy zostało cofnięte ze względu na ponowne przekroczenie 24 punktów karnych za naruszenie przepisów ruchu drogowego w okresie 5 lat od wydania skierowania na obowiązkowy kurs reedukacyjny w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz osoby, które w okresie próbnym popełniły trzy wykroczenia lub jedno przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji.
5. osoby zatrzymane za kierowanie pojazdem w stanie po użyciu alkoholu, tj. przy jego stężeniu we krwi pomiędzy 0,2 a 0,5 ‰ . Dotychczas badaniami objęte były jedynie osoby kierujące pojazdem w stanie nietrzeźwości.

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

II. Nowa, zróżnicowana treść orzeczeń psychologicznych.

Zgodnie z Projektem psycholog będzie wydawał dwa rodzaje orzeczeń psychologicznych: do prowadzenia pojazdów lub do wykonywania określonych czynności.

1. **Orzeczenie** o istnieniu lub braku przeciwwskazań psychologicznych **do wykonywania czynności** uzyskują **kandydaci na instruktorów i egzaminatorów** oraz osoby wykonujące te zawody. Stosownym orzeczeniem musi się legitymować kandydat na instruktora lub egzaminatora przed przystąpieniem do szkolenia. Diagnoza i wydanie orzeczenia do wykonywania czynności wymaga znajomości specyficznych cech do wykonywania tych czynności oraz metodyki ich badania i zasad orzekania. Stosowne prace zostały w ITS przeprowadzone, metodyka opracowana i przygotowana do publikacji.

2. Pozostałe osoby, po przeprowadzeniu badań psychologicznych uzyskują **orzeczenie** o istnieniu lub braku przeciwwskazań psychologicznych **do kierowania pojazdem**. Różnica w stosunku do dotychczasowych unormowań polega na tym, że:

- a/ orzeczenie jest wydawane na prowadzenie pojazdów zgodnie z określoną kategorią prawa jazdy,
- b/ osobne orzeczenie otrzymują osoby kierujące pojazdami uprzywilejowanymi w ruchu lub przewożącymi wartości pieniężne. Otrzymują one orzeczenie o istnieniu lub braku przeciwwskazań do kierowania właśnie takimi pojazdami i to określonej kategorii, zgodnie z kategorią prawa jazdy.

Termin orzeczeń do kierowania pojazdami jest taki sam, jak termin ważności prawa jazdy określonej kategorii.

III. Zadania w reedukacji kandydatów na kierowców i kierowców oraz kandydatów na instruktorów i egzaminatorów.

W dotychczasowych przepisach reedukacja była przewidziana w okrojonym zakresie – jedynie dla osób, które nie przekroczyły limitu 24 punktów karnych. Do tego, był to jedynie udział dobrowolny.

INSTYTUT TRANSPORTU SAMOCHODOWEGO

ul. Jagiellońska 80, 03 – 301 Warszawa

tel. 0 22 811 32 31 (do 39), fax 0 22 811 09 06, www.its.waw.pl

Zakład Psychologii Transportu Drogowego

Projekt przewiduje obligatoryjne kursy reedukacyjne dla:

1. osób, które w okresie próbnym popełniły 2 wykroczenia przeciwko bezpieczeństwu w ruchu drogowym – reedukacja w zakresie brd.
2. osób, które przekroczyły limit 24 punktów karnych – reedukacja już obligatoryjna w zakresie brd,
3. osób zatrzymanych za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości, w stanie po użyciu alkoholu lub innego środka działającego podobnie do alkoholu – reedukacja w zakresie problematyki przeciwalkoholowej. Stosowne programy zostały opracowane w ITS.